

УДК 332.14

Роль державного управління у сталому розвитку сільських територій України

Смутчак З.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, економіки та права
Кіровоградської льотної академії
Національного авіаційного університету

У статті розглядаються особливості сталого розвитку сільських територій України економічного та соціального характеру. Зазначено зовнішні та внутрішні чинники впливу на формування сталого розвитку сільських територій. Досліджено роль державного регулювання у їх сталому розвитку. Визначено шляхи реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій.

Ключові слова: сталий розвиток, державне управління, соціально-економічний розвиток, екологічний розвиток, сільські території.

Смутчак З.В. РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ УКРАИНЫ

В статье рассматриваются особенности устойчивого развития сельских территорий Украины экономического и социального характера. Указаны внешние и внутренние факторы влияния на формирование устойчивого развития сельских территорий. Исследована роль государственного регулирования в их устойчивом развитии. Определены пути реализации государственной политики устойчивого развития сельских территорий.

Ключевые слова: устойчивое развитие, государственное управление, социально-экономическое развитие, экологическое развитие, сельские территории.

Smutchak Z.V. THE ROLE OF STATE MANAGEMENT IN SUSTAINABLE RURAL DEVELOPMENT OF UKRAINE

The features of sustainable rural development of Ukraine economic and social issues are discussed in the article. External and internal factors of influence for the formation of sustainable rural development are indicated. The role of government regulation in their sustainable development is investigated. The ways of implementing the state policy of sustainable rural development are determined.

Key words: sustainable development, state management, social and economic development, environmental development, rural areas.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ринковий шлях господарювання, до якого переходить Україна, не лише супроводжується великою кількістю політичних і соціально-економічних змін, але й поставив перед її регіонами проблему вибору необхідних напрямів та інструментів забезпечення сталого розвитку. Сільські території України завжди були тією точкою опори, на яку спирається весь агросектор. Але останніми роками ситуація докорінно змінилася. Сільське населення з року в рік зменшується, з карт зникають села, а самі особисті селянські господарства втрачають минулі джерела прибутку. Щоб зупинити цей процес, необхідний новий підхід до розвитку сільської місцевості, який включатиме щонайменше впровадження концепції сталого розвитку сільських територій, стимулювання підприємницької активності та диверсифікацію зайнятості сільського населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підвищену увагу науковців завжди викликає набуття певною соціально-економічною проблемою відповідної суспільної значущості. Не є винятком і проблема сталого розвитку сільських територій, вивченню якої присвячено чимало праць вітчизняних вчених, серед яких особливу увагу привертають дослідження О.І. Павлова [1], А.В. Лісового [2], А.М. Статівки [3], В.Ю. Уркевича [4], М.М. Мельникова [5], І.В. Гайдуцького.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у виявленні тенденцій розвитку сільських територій України, дослідженні ролі державного регулювання у їх сталому розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Переведення вітчизняної аграрної сфери на ринкові методи господарювання, вступ України до СОТ, а також її інтеграція до Європейського Співтовариства потребують

радикальних організаційно-економічних, техніко-технологічних і структурних перетворень безпосередньо в сільськогосподарському виробництві, всебічної модернізації інженерної і нарощування темпів розвитку соціаль-

ної інфраструктури, загального поліпшення благоустрою сільських територій. Все це зрештою повинно привести до значного підвищення ефективності сільського господарства і конкурентоспроможності вітчизняних

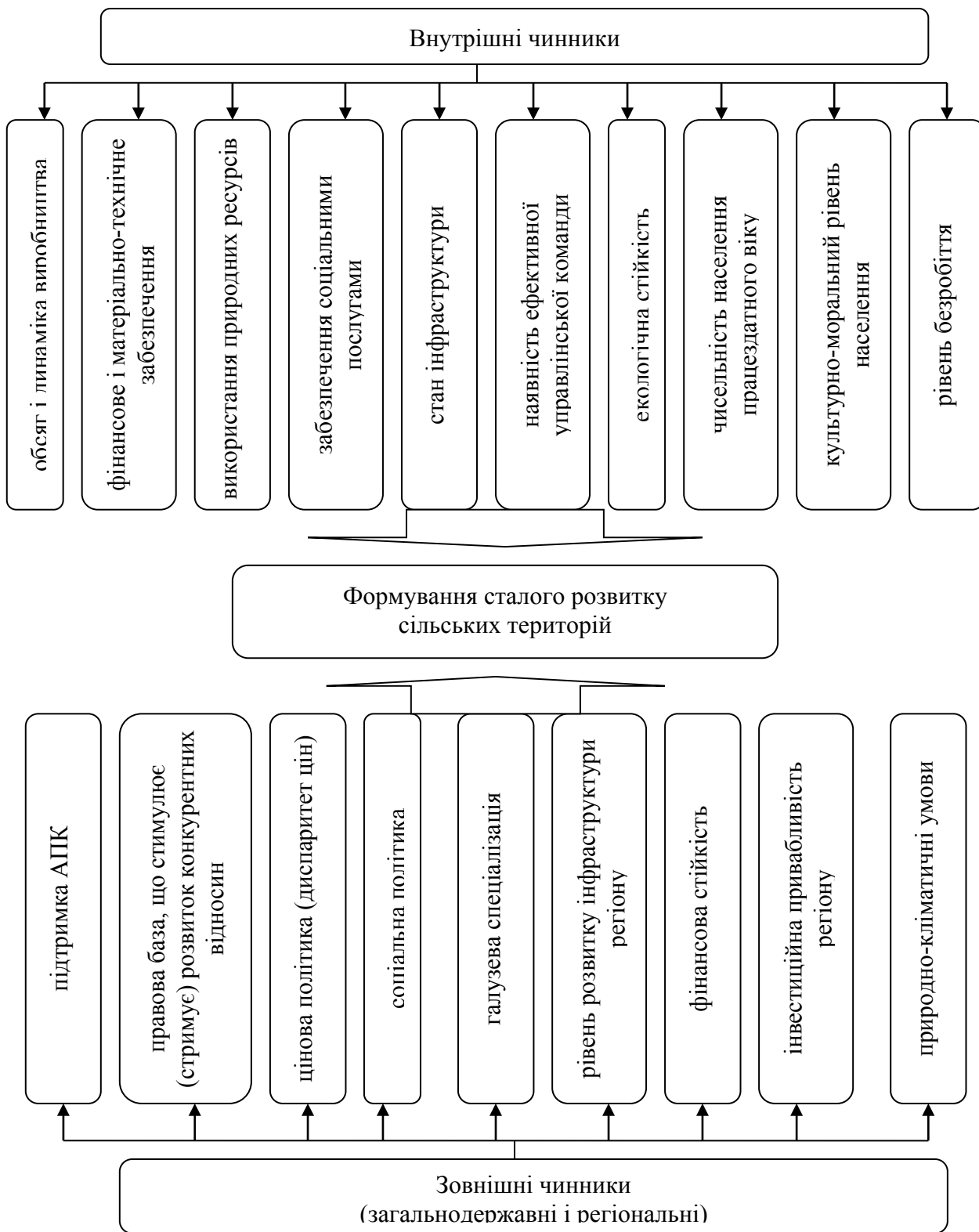

Рис. 1. Чинники впливу на формування сталого розвитку сільських територій

Джерело: складено за джерелом [7]

продуктів харчування, а також до зміни ролі власне сільського господарства у формуванні майбутньої багатофункціональної структури для ефективного функціонування сільських територій [8].

Слід зауважити, що під сталим розвитком розуміють напрям економічного зростання, коли, з одного боку, забезпечується якість життя громадян, що спирається на сучасні досягнення науково-технічного прогресу, які задовольняють його поточні потреби, але за своїм впливом на навколишнє середовище не ставиться під загрозу здатність майбутніх поколінь; з іншого боку, забезпечується якісне зростання за рівнями матеріального, житлово-побутового, соціального забезпечення, охорони здоров'я, екологічної та особистої безпеки.

З одного аспекту сталий розвиток сільських територій характеризує найважливіші природно-ресурсні обмеження, що формують віддалену перспективу, але з іншого аспекту він визначає можливості соціально-економічного розвитку сільських співтовариств, розвиток господарюючих суб'єктів та природооблаштування.

Варто зазначити, що на формування сталого (соціального, економічного, екологічного) розвитку сільських територій впливає низка чинників, що можуть йому сприяти чи, навпаки, перешкоджати (рис. 1).

Поточна ситуація в Україні вимагає нових підходів до проведення реформ і формування політики. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 рр. спрямована відповідати на цей виклик і комплексно провести низку реформ, на які вже довго чекають виробники сільськогосподарської продукції, аграрний бізнес і сільське населення. В умовах безперервної кризи вітчизняного села стає все більш очевидним, що його ефективний розвиток неможливо забезпечити, спираючись тільки на сільське господарство. Тому за всієї важливості галузевого планування воно не повинно підміняти територіального, предмет якого у загальному сенсі є економічний і соціальний розвиток окремих частин країни (областей, міст, адміністративних районів), взятих загалом, незалежно від відомчої підпорядкованості підприємств і організацій.

У світовій практиці державного регулювання склалися два альтернативні підходи до планування: директивне планування, що базується на державній власності на просторові ресурси та ідеї всеохоплюючого цен-

тралізованого планування без врахування інтересів суб'єктів планування; індикативне планування, що базується на обмеженому втручанні держави в економіку і різноманітні форм власності. Планування будується шляхом оптимізації і узгодження інтересів суб'єктів планування.

Аналіз цих підходів свідчить про їх значні схожості з діючими закордоном моделями індикативного планування. Після ліквідації директивного планування наша країна замість того, щоб звернутися до розробок вітчизняних вчених і зарубіжного досвіду, категорично відмовилася від планування та проголосила курс на лібералізацію економіки [9].

У ході процесу реформування України необхідно створити конкурентоспроможне, експортно-орієнтоване сільське господарство, а харчова промисловість вироблятиме конкурентоспроможні харчові продукти відповідно до міжнародних стандартів безпечності та якості. Модернізація та інвестиції в харчову промисловість дають змогу виробляти більше продукції з високою доданою вартістю, що диверсифікує експортний портфель країни.

В результаті цих перетворень Україна зміцнить свою позицію на традиційних експортних ринках і торгуватиме новими експортними товарами з новими країнами-партнерами, що сприятиме позитивному торговельному балансу щодо сільськогосподарської продукції.

У сільському господарстві за допомогою реформованого, більш гнучкого ринку земель сільськогосподарського призначення мають розвиватись життєздатні та багатопрофільні господарюючі структури:

- сільські господарства різних розмірів і напрямів сприятимуть ефективному виробництву сільськогосподарської продукції;

- спеціалізація і диверсифікація виробництва, включаючи розвиток органічного виробництва, забезпечуватимуть життєздатність різних типів сільських господарств.

Ці зміни мають відбуватися в контексті стабільної і передбачуваної, простої, адресної та сучасної аграрної політики і системи державної підтримки, в якій цінова підтримка і прив'язані до виробництва платежі зводяться до мінімуму.

Політика розвитку сільських територій має враховувати місцеві потреби і стимулюватиме місцеві ініціативи. Це приведе до створення нових робочих місць як в неаграрному секторі, тобто в розвитку різноманітних форм підприємницької діяльності на селі, так і в сільському господарстві, тобто шляхом диверсифікації

сільськогосподарського виробництва, виробництва більшої кількості продукції з високою доданою вартістю та органічної продукції, а також покращення інфраструктури, що приведе до підвищення якості життя у сільській місцевості.

Екологічна сталість виробництва агропродовольчої продукції має враховуватися у всіх заходах, передбачених державною політикою:

– регуляторні норми для води, ґрунту і пестицидів мають бути встановлені згідно з європейськими/міжнародними стандартами;

– застосування органічних технологій в сільському господарстві;

– сучасна та ефективна державна політика в лісовому, рибному господарствах та в біоенергетиці.

Вищезазначені заходи сприятимуть захисту природних ресурсів [8].

Реформа сільськогосподарського сектору України є необхідною для того, щоб скористатися величезними прогнозованими можливостями, оскільки поки сільське господарство і харчова промисловість України не досягли можливого та бажаного рівня конкурентоспроможності (наприклад, середня врожайність пшениці майже вдвічі менше, ніж у Франції та Німеччині).

Для створення сучасного, ефективного сільського господарства та промислової переробки сільськогосподарської продукції бракує інвестицій. Підприємницькі ініціативи гальмуються неналежними умовами ведення бізнесу, які характеризуються необґрунтованими адміністративними бар'єрами, корупцією і надмірним регулюванням. У сільській місцевості негнучкий ринок землі у поєднанні з низьким рівнем освіти, браком молодих, ділових, інноваційних фермерів призвели до утворення неефективної структури господарюючих суб'єктів та невикористання потенці-

алу для підвищення продуктивності та диверсифікації. Висока залежність від обмеженої кількості експортних товарів (переважно сировинних) і партнерів робить Україну вразливою до несприятливих погодних умов, політичних подій, ринкової кон'юнктури та цін. Якщо потенціал України не розкрити найближчим часом, країна може втратити чудову нагоду скористатись зростаючими світовими сільськогосподарськими ринками. Існує цілком реальна небезпека постійно втрачати експортні можливості, оскільки більш конкурентоспроможні, гнучкіші і здатні швидше адаптуватися конкуренти заволодіють найбільш перспективними та цінними можливостями на світовому ринку [8].

Забезпечення сталого розвитку сільських територій України, з одного боку, вимагає розвитку сільськогосподарського виробництва та функціонування інших, не пов'язаних (або опосередковано пов'язаних) із сільським господарством видів господарської діяльності, а з іншого боку, робило б можливими відкритість економіки сільських територій, взаємодію господарюючих суб'єктів із закордонними.

Висновки з цього дослідження. Формування й реалізація державної політики та механізму державного управління сталим розвитком сільських територій мають здійснюватись відокремлено, а також із залученням відповідних ресурсів та забезпеченням відповідальності за її результати з боку органів, що її реалізуватимуть. Саме виокремлення питань розвитку сільських територій в окрему галузь державної політики дасть змогу сформувати чіткий, виважений, науково обґрунтований, комплексний і системний механізм державного управління даним об'єктом, що враховуватиме специфічні його риси та забезпечить досягнення очікуваних результатів [9].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Павлов О.І. Сільські території України: функціонально-управлінська модель : [монографія] / О.І. Павлов. – О. : Астропринт, 2009. – 344 с.
2. Лісовий А.В. Державне регулювання розвитку сільських територій / А.В. Лісовий. – К. : Дія, 2007. – 400 с.
3. Статівка А.М. Правові аспекти забезпечення сталого розвитку сільських територій / А.М. Статівка // Актуальні проблеми реформування земельних, екологічних, аграрних та господарських правовідносин в Україні : мат. Міжнар. наук.-практ. конф. (14–15 травня 2010 р., м. Хмельницький). – Хмельницький, 2010. – С. 134–136.
4. Уркевич В.Ю. Про категорію «сталий розвиток сільських територій» / В.Ю. Уркевич // Сучасне земельне, аграрне, екологічне та природоресурсне право: актуальні проблеми теорії та практики : мат. Міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 травня 2010 р., м. Біла Церква). – Біла Церква, 2010. – С. 24–26.
5. Мельников Н.Н. Устойчивое сельское развитие как условие преодоления бедности / Н.Н. Мельников // Аграрное и земельное право. – 2005. – № 9. – С. 13–25.

6. Попович В.В. Особливості становлення та розвитку сільських територій в Україні / В.В. Попович, І.В. Колмогорова // Ефективна економіка. – 2012. – № 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3294>.

7. Клуб А.І. Державне регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій в Україні [Електронний ресурс] / А.І. Клуб // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2013. – № 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=589>.

8. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015–2020 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/16025>.

9. Замикула В.В. Удосконалення механізмів державного управління сталим розвитком сільських територій : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / В.В. Замикула ; ЧДУ ім. П. Могили. – Миколаїв, 2011. – 22 с.